

МАКОВСЬКА О. В.,
здобувач
кафедри адміністративного
та господарського права
(Запорізький національний університет)

УДК 342.722

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ РІВНОСТІ В УМОВАХ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕЖИМУ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Стаття присвячена проблемам забезпечення принципу рівності громадян перед законом і судом. Аналізується правовий характер низки підзаконних нормативно-правових актів, визначається необхідність забезпечення дотримання принципу рівності перед законом і судом. Підкреслюється значення принципу юридичної рівності у світлі розбудови правової держави та громадянського суспільства.

Ключові слова: *антитерористична операція, закон, люстрація, очищення влади, правова реалізація, режим, рівність, указ.*

Статья посвящена проблемам обеспечения принципа равенства граждан перед законом и судом. Анализируется правовой характер ряда подзаконных нормативно-правовых актов, определяется необходимость обеспечения соблюдения принципа равенства перед законом и судом. Подчеркивается значение принципа юридического равенства в свете развития правового государства и гражданского общества.

Ключевые слова: *антитеррористическая операция, закон, люстрация, очищение власти, правовая реализация, режим, равенство, указ.*

The scientific article is devoted to the problems of ensuring the principle of equality of citizens before the law and the courts. The author analyzes the legal nature of a number of sub-legal acts is determined by the need to ensure compliance with the principle of equality before the law and the courts. It emphasizes the importance of the principle of legal equality in the light of the development of the rule of law and civil society.

Key words: *anti-terrorist operations, law, lustration, cleaning power, legal implementation of the principles of law, regime, equality, decree.*

Вступ. Ст. 21 Конституції України передбачено положення, що всі люди є рівними перед законом у своїй гідності й правах [1]. Принцип рівності осіб перед законом установлюється низкою кодифікаційних нормативно-правових актів. У ч. 3 ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України, наприклад, визначається, що справи з оскарження дій, рішень або бездіяльності суб'єктів владних повноважень адміністративними судами необхідно розглядати із дотриманням принципу рівності осіб перед законом, уникаючи дискримінації [2]. Ст. 161 Кримінального кодексу України встановлюється відповідальність за протиправні суспільно небезпечні діяння, спрямовані на порушення рівноправності громадян залежно від їхньої расової, національної належності, релігійних переконань, інвалідності й за іншими ознаками [3]. Утім власне законодавець в Україні далеко не завжди є послідовним у дотриманні принципу рівності осіб перед законом.

На сьогодні, завдяки науковим працям А.М. Колодія, І.В. Копейчикова, С.О. Погребняка, О.Ф. Скакун та інших науковців, досліджено низку особливостей теоретичного регулю-

вання реалізації принципу юридичної рівності перед законом і судом. Утім багато проблем правової регламентації забезпечення рівноправності доступу суб'єктів до здійснення наданих ним можливостей реалізації юридично значущої поведінки залишається невирішеним.

Постановка завдання. Метою статті є визначення правової реалізації принципу рівності перед законом і судом у сучасній українській державі.

Результати дослідження. Рівні можливості для всіх людей, що належать до однієї соціальної групи (наприклад, за віковою ознакою – діти/дорослі, або ж за професійною належністю – державні службовці/недержавні службовці тощо), є обов'язковою вимогою встановлення та панування принципів розбудови правової держави й громадянського суспільства. Принцип рівності своїм корінням сягає ще філософських роздумів часів Софокла, Платона та Аристотеля [4, с. 248; 5, с. 78]. Звісно, за часів Античності й Середньовіччя концепція рівності прав і можливостей людини лише зароджувалася. Зберігалися суттєві розбіжності різних соціальних верств, від чого залежав обсяг прав, що надавався. Соціальна стратифікація тих часів пов'язувалося не лише із майновим становищем, расовою або статеву належністю тощо.

Проте й зараз принцип рівності перед законом має не завжди практичну реалізацію. Ідея загальної рівності проголошується, утім навіть на законодавчому рівні приймаються нормативно-правові акти, які цьому принципу суперечать.

Проте після утвердження ідеї загальної рівності як принципу права перед суспільствами знову постає питання про відмінності, яке має враховувати право [6].

Знову ж таки ставить риторичне питання про правомірність прийняття Закону України «Про очищення влади» та суміжних із ним підзаконних нормативно-правових актів. Підкреслюємо, що критикується передусім правомірність закону, його правовий характер. Законом України «Про очищення влади» встановлено певні обмеження щодо можливості обіймання керівних посад визначеними групами суб'єктів. Зокрема, ідеться про ст. ст. 1–3 Закону України «Про очищення влади» [7]. У них зазначено, що керівні посади в органах виконавчої влади (Президента України, Прем'єр-міністра України, Першого віце-прем'єр-міністра України, віце-прем'єр-міністра України; міністра, керівника центрального органу виконавчої влади, який не входить до складу Кабінету Міністрів України, Голови Національного банку України, Голови Антимонопольного комітету України, Голови Фонду державного майна України, Голови Державного комітету телебачення і радіомовлення України, їх першого заступника, голови або члена національної комісії, що здійснює відповідно державне регулювання природних монополій, державне регулювання у сферах зв'язку та інформатизації, ринків цінних паперів і фінансових послуг; Генерального прокурора України, Голови Служби безпеки України, Голови Служби зовнішньої розвідки України, начальника Управління державної охорони України, керівника центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування й реалізує державну податкову та/або митну політику, податкової міліції, їх першого заступника чи заступника, заступника Міністра внутрішніх справ України; керівника, заступника керівника територіального (регіонального) органу прокуратури України, Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування й реалізує державну податкову та/або митну політику, податкової міліції в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі) заборонено обіймати особам, щодо яких можуть бути застосовані критерії, визначені у ст. 3 Закону України «Про очищення влади» [7].

Аргументація прийняття такого законодавчого акта зрозуміла, зумовлена суспільно-політичними подіями, що відбувалися в Україні у 2013 р. і тривають й нині. Утім убачається, що суперечить вимогам Конституції України прийняття низки Указів Президента України. Зокрема, ідеться про Укази Президента України від 20.03.2015 р. № 157/2015, від 21.04.2015 р. № 229/2015, які мають однакову назву – «Про незастосування заборони обіймати посади, щодо яких здійснюються заходи з очищення влади (люстрації)» [8; 9]. Цими нормативними актами встановлюється, що для забезпечення обороноздатності країни наказується задовольнити клопотання Міністра оборони України, погоджене із Комітетом

Верховної Ради України з питань національної безпеки і оборони про незастосування низки положень ст. 3 Закону України «Про очищення влади». Незрозумілим є механізм, який дозволив звернутися керівним особам української держави до такої нормативної формули вибіркового застосування норм Закону України «Про очищення влади» [7].

Серед зобов'язань, що покладаються на Президента України Основним законом, є виконання повноважень щодо забезпечення «державної незалежності та національної безпеки» (п. 1 ст. 106 Конституції України).

Для досягнення мети забезпечення державної незалежності та національної безпеки на Президента України покладаються повноваження щодо внесення до Верховної Ради України подання про призначення на посаду і звільнення із посади Голови Служби безпеки України, а також здійснення вищого командування Збройними Силами України, у тому числі призначення на посади і звільнення з посад вищого командування Збройних Сил України, інших військових формувань, здійснення керівництва у сферах національної безпеки та оборони держави; очолювання Ради національної безпеки і оборони України; унесення до Верховної Ради України подання про оголошення стану війни й у разі збройної агресії проти України приймає рішення про використання Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань; прийняття відповідно до закону рішень про загальну або часткову мобілізацію й уведення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях у разі загрози нападу, небезпеки державній незалежності України; прийняття в разі необхідності рішення про введення в Україні або в окремих її місцевостях надзвичайного стану, а також оголошує в разі необхідності окремі місцевості України зонами надзвичайної екологічної ситуації із наступним затвердженням цих рішень Верховною Радою України (ст. 106 Конституції України).

Визначення поняття національної безпеки належить до правових проблем міждисциплінарного характеру [10, с. 21]. Відповідно до Закону України «Про основи національної безпеки», національна безпека визначається як «захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання та нейтралізація реальних і потенційних загроз національним інтересам» [11].

А.Б. Качинський підкреслює, що національна безпека – це стан захищеності інтересів особи, суспільства й держави; а також стан захищеності навколишнього природного середовища від шкідливого впливу [12, с. 14].

Деякі вчені серед складових національної безпеки виділяють політичну систему держави, її суверенітет, територіальну цілісність і недоторканність як елемент державного (національного) суверенітету, обороноздатність, державну, економічну чи інформаційну безпеку, а також національну безпеку в екологічній і воєнних сферах [13, с. 26]. В.А. Ліпкан розглядає національну безпеку як «динамічний процес» [14, с. 50]. Питання дотримання режимності діяльності органів державної влади й інститутів громадянського суспільства при забезпеченні національної безпеки порушуються З.Д. Чуйко [15, с. 139].

Проголошення в державі режиму антитерористичної операції зумовлено необхідністю забезпечення національної безпеки. С.А. Трофимов зауважує, що «значний потенціал норм адміністративного права щодо протидії тероризму знаходить своє відображення у формуванні адміністративно-правових режимів (обігу зброї, режим прикордонної зони, режим району проведення антитерористичної операції, захисту об'єктів підвищеної небезпеки тощо)» [16, с. 292]. Ефективність проведення антитерористичної операції залежить передусім від професіоналізму її учасників і керівництва.

Саме тому, незважаючи на відсутність передбаченого Конституцією України повноваження у Президента України щодо можливості незастосування заборони обіймати посади, щодо яких здійснюються заходи з очищення влади (люстрації) згідно із Законом України «Про очищення влади», в умовах проведення антитерористичної операції, з метою забезпечення обороноздатності держави, Верховний Головнокомандуючий повинен мати можливість призначати осіб на керівні посади Міністерства Оборони України, Служби безпеки

України та інших «силових» відомств з урахуванням передусім їхніх професійних якостей. Ураховуючи, що проведення антитерористичної операції вимагає здійснення постійного оперативного управління, загалом варто погодитися із підписанням Указів Президента України від 20.03.2015 р. № 157/2015 [8], від 21.04.2015 р. № 229/2015 [9], 12.06.2015 р. № 330/2015 [17].

Висновки. Однак вимагається узгодження прийняття таких нормативно-правових актів із вимогами Конституції України, Закону України «Про очищення влади» й інших нормативно-правових актів. Зокрема, необхідно внести зміни до Закону України «Про очищення влади» щодо надання можливості Верховному Головнокомандуючому України право призначати на посади Міністра оборони України, Міністра внутрішніх справ України, Голови Служби безпеки України, їхніх заступників за умови незастосування до них передбаченої ч. ч. 3, 4 ст. 1 Закону України «Про очищення влади» заборони обіймати посади, щодо яких застосовуються заходи з очищення влади (люстрації), на час проведення антитерористичної операції чи проголошення в країні режиму воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № № 35–36, 37. – Ст. 446.
3. Кримінальний кодекс України від 05.03.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
4. Платон. Закони / Платон // Платон. Соч. : в 4 т. / Платон ; пер. с древнегреч. – СПб., 2007. – Т. 3. – Ч. 2. – 2007.
5. Арістотель. Політика / Арістотель ; пер. з давньогрец. – К., 2003.
6. Погребняк С. Генезис ідеї рівності як основоположного принципу права / С. Погребняк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/varny_2010_3_6.pdf.
7. Про очищення влади : Закон України від 16.09.2014 р. // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 44. – Ст. 2041.
8. Про незастосування заборони обіймати посади, щодо яких здійснюються заходи з очищення влади (люстрації) : Указ Президента України від 20.03.2015 р. № 157/2015 // Офіційний вісник Президента України. – 2015. – № 9. – Ст. 533.
9. Про незастосування заборони обіймати посади, щодо яких здійснюються заходи з очищення влади (люстрації) : Указ Президента України від 21.04.2015 р. № 229/2015 // Офіційний вісник Президента України. – 2015. – № 11. – Ст. 755.
10. Ситник Г.П. Державне управління у сфері забезпечення національної безпеки України: Теорія і практика : автореф. дис. ... докт. наук з держ. упр. : спец. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління» / Г.П. Ситник ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2004. – 40 с.
11. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.
12. Качинський А.Б. Екологічна політика й екологічна безпека України / А.Б. Качинський // Екологічний вісник. – 2006. – № 1.
13. Бантишев О.Ф. Кримінальна відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України (проблеми кваліфікації) : [монографія] / О.Ф. Бантишев, О.В. Шамара. – 2-е вид., перераб. та доп. – К. : Наук.-вид. відділ НА СБ України, 2010. – 168 с.
14. Ліпкан В.А. Теоретичні основи та елементи національної безпеки України : [монографія] / В.А. Ліпкан. – К. : Текст, 2003. – 600 с.
15. Чуйко З.Д. Питання конституційних засад національної безпеки в Україні / З.Д. Чуйко // Вісник Акад. правових наук України. – 2008. – № 3 (54). – С. 137–139.

16. Трофимов С.А. Удосконалення правового регулювання порядку інформаційного висвітлення антитерористичної діяльності / С.А. Трофимов // Університетські наукові записки. – 2012. – № 3. – С. 292–296.

17. Про незастосування заборони обіймати посади, щодо яких здійснюються заходи з очищення влади (люстрації) : Указ Президента України від 12.06.2015 р. № 330/2015 // Офіційний вісник Президента України. – 2015. – № 14. – Ст. 967.

